

Károli Gáspár Református Egyetem
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Történettudományi Doktori Iskola
Vezetője: Prof. Dr. Hermann Róbert (DSc)

DOKTORI DISSZERTÁCIÓ

TÉZISFÜZET

**Magyar katonai szakelőadók, katonai attasék
csehszlovákiai tevékenysége a magyar források
alapján 1918–1939 között**

Keller-Deák Kristóf

Témavezető: Dr. Horváth Csaba János CSc, egyetemi docens

Budapest

2025.

TARTALOMJEGYZÉK

1. A témaválasztás indoklása	2
2. A kutatás célkitűzései	4
3. A kutatás módszerei	5
4. Tudományos eredmények	8
5. Publikációk jegyzéke	12

1. A témaválasztás indoklása

A doktori értekezésem azt a célt tűzte ki, hogy elsősorban a levéltári források segítségével dolgozzam fel a magyar katonai hírszerzés tevékenységét Csehszlovákiában a két világháború közötti időszakban.

A magyar–csehszlovák kapcsolatok, valamint a magyar katonapolitika csehszlovák irányú alakulásának egyfajta új nézőpontból való megközelítése is feladata ennek a disszertációnak. A korabeli nagypolitika és diplomácia sokszor kétértelmű kijelentései, tettei mögött meghúzódó katonapolitikai döntések, vagy más katonai jellegű események hírszerzési dokumentumokon keresztül bemutatása segíthet a korszak csehszlovák, de elsősorban főleg inkább a magyar katonai gondolkodás, politikai döntéshozatal akár részletesebb megértésében.

Az I. világháborút követően az önállóvá váló Magyarországgal a győztes hatalmak Versailles-ban írták alá a háborút lezáró békét 1920. június 4-én. Az új határok későbbi revíziójának lehetőségéről azonban a magyar politika egyáltalán nem mondott le, sőt, a revizionizmus eszméje, a magyar politika egyik legmeghatározóbb, központi elemévé vált.

A békeszerződés következtében Ausztriának, Jugoszláviának, Romániának, Csehszlovákiának és Lengyelországnak is jutott a történelmi Magyarország területeiből. Az országot így körbe ölelő, szomszédos államok pedig szövetségbe tömörültek, aminek fő célja Magyarország elszigetelése volt. Az így létrejövő kisantantnak az államai közötti együttműködés akkor lett teljes, amikor 1921. június 7-én Jugoszlávia és Románia is aláírta a szövetséges szerződést.¹

A magyar–csehszlovák államközi kapcsolatokban a kisebbségi kérdés kezdettől fogva igen kiemelt helyet foglalt el. A békeszerződés következtében a Csehszlovákiába került magyarság helyzete, hangulata, politikai szerepvállalása a magyar külpolitika számára meghatározóvá vált. Ezt katonai oldalról is szemmel tartották, és nagy jelentőséget tulajdonítottak a helyi magyarságnak hírszerzési oldalról is, amit igyekeztek a lehetőségekhez mérten kihasználni.

Az önálló magyar hírszerzés gyakorlatilag egyidős az I. világháború után létrejövő önálló magyar állammal. Létrehozása és működése 1918 novemberében kezdődik. Ezzel együtt indul útjára a katonai attaséi hálózat kiépítése is. Ennek a folyamatnak a részeként 1920 májusától

¹ Csak mélyítette a szakadékok győztesek és legyőzöttek között a kisantant létrejöttét, <https://m.mult-kor.hu/csak-melyitette-a-szakadekot-gyoztesek-es-legyozottek-kztt-a-kisantant-letrejtte-20190607> (letöltve: 2025. március 17.)

megkezdte működését Prágában az első magyar katonai szakelőadó, aki ekkor még tevékenységét rejtve kellett, hogy végezze a békeszerződés rendelkezései miatt. A szakelőadókat követő attasék feladatköre a hivatalból fakadó reprezentációval is bővült a hírszerzést felölelő tevékenységek mellett.

Ebbe a történelmi időbe és környezetbe helyezkedik bele doktori disszertációm témája, amely a területileg feldarabolt Magyarország és részben a leszakított Felvidéket és Kárpátalját is magába foglaló Csehszlovákia közötti viszonyrendszert alapul véve, a két ország közötti kapcsolat egy titkos, a nyilvánosság előtt nem, vagy csak alig látható részét kívánja bemutatni.

Doktori disszertációm témájának egy részével, amely a katonai attasék tevékenységét és a felvidéki magyarok helyzetét mutatja be, már korábbi tanulmányaim során is foglalkoztam és azóta is folyamatosan dolgozom ezen, ezért egyértelmű volt számomra, hogy ezzel a területtel szeretnék foglalkozni.

Kutatásom kiemelt jelentőségét az adja továbbá, hogy az általam választott téma – magyar hírszerzés két világháború közötti, csehszlovákiai tevékenysége – levéltári forrásanyaga, illetve szakirodalma eddig csak részleteiben dolgozta fel a korszak magyar hírszerző tevékenységét Prágában, még nem készült átfogó írás erről az időszakról.

Választásom azért esett Csehszlovákiára, mert a magyar hírszerzési tevékenység az ország irányába eddig nagyobb részben feltáratlan. Valamint, a történelmi események következtében, trianoni békeszerződés, kisantant létrejötté, felvidéki magyarság helyzete az elcsatolt területeken, a két ország viszonya inkább ellenségesnek volt mondható a korszakban, amely rányomta bélyegét a politikai és katonai kapcsolatokra is.

Disszertációmban, kronologikus sorrendet követve mutatom be először a katonai szakelőadók, majd a katonai attasék tevékenységét. Annak érdekében, hogy az eseményeket az adott kor történelmi kontextusában is elhelyezzük és értelmezhessek, egy fejezeten igyekszem áttekinteni a magyar katonai attasészolgálat létrejöttét, annak kulcsfontosságú pillanatait és működését a II. világháború végéig. Szükségesnek tartom azt is, hogy bár az egyes személyek estében is az időrendi sorrendben mutatom be tevékenységüket, azonban többször tematikus bontásban kerülnek közlésre a jelentések. Valamint elengedhetetlennek tartom, hogy megjelenjen az egyes jelentések és azok tartalmainak megértése érdekében a nemzetközi környezet rövid bemutatása is az egyes nagyobb fejezetek legelején, ezáltal elhelyezve az adott részt térben és időben.

2. A kutatás célkitűzései

Jelen kutatásomnak három fő célkitűzése van, amelyeket az alábbi hipotézisként feltett kérdések formájában fogalmaztam meg:

- Az első hipotézisem, hogy a prágai magyar katonai attasék és szakelőadók feladatköre nem csak a csehszlovák hadsereggel kapcsolatos adatgyűjtésre terjedt ki, hanem azon túl folyamatosan figyelemmel kísérték a csehszlovák belső társadalmi folyamatokat, hangulatot?
- A második hipotézisemben arra keresem a választ, hogy a prágai magyar katonai attasék felhasználták-e a helyi magyar lakosságot információszerzés céljából, azokon a lehetőségeken túl, amelyeket hivatalos pozíciójukból fakadóan alkalmazhattak?
- Harmadik hipotézisem, hogy a prágai magyar katonai attasék folyamatosan figyelemmel kísérték a csehszlovák politikai folyamatokat és a nemzetközi politikai eseményekre adott csehszlovák válaszokat, természetesen Magyarország érdekeinek központba helyezésével.

A kérdések megválaszolásához a magyar katonai szakelőadók, katonai attasék hírszerzési jelentéseit alapul véve igyekeztem minél több részletre kiterjedő választ keresni.

Az első hipotézisem esetében amellet, hogy a fő irányvonalat követve, csak a katonai célú és jellegű hírszerzési cselekményekre fókuszálnék, arra kívánok választ találni, hogy a hadseregről szóló információkon túl milyen más adatok iránt mutattak érdeklődést a szakelőadók, attasék.

A második hipotézisem középpontjában az attasék állnak, mivel őket már hivatalosan is kinevezték pozíciójukra. Ennél fogva a hírszerzési tevékenységük mellett el kellett látniuk olyan feladatokat is, amelyek reprezentációs célt szolgáltak. Továbbá a felvidéki magyar lakosság helyismeretének, tájékozottságának felhasználása mennyire volt jelen az attasé munkában.

A két világháború közötti időszak nemzetközi politikai, diplomáciai szempontból sűrű, intenzív részét képezte a XX. század történelmének. Csehszlovákia az európai politikában a nagyhatalmak számára egyre fontosabb szereplővé vált és Magyarország szemszögéből is kiemelt figyelmet kapott a csehszlovákok nemzetközi politikai szerepvállalása abból a szempontból, hogy az milyen formában kapcsolódhatott a magyar érdekekhez. Harmadik

hipotézisemben feltett kérdésem ezt a nemzetközi politikai környezetet és az arra adott csehszlovák reakciókat járja körül.

A két világháború közötti időszak hat magyar katonatisztjének prágai pályafutásának bemutatásán keresztül a célom az, hogy a magyar történelem egy kevésbé ismert, ámde, véleményem szerint, annál izgalmasabb részét minél pontosabban feltárjam, és új történelmi eseményeket tárjak a nyilvánosság elé. Olyan iratokat dolgozzak fel, amelyek eddig nem, vagy csak szűk körben lehettek ismertek. Bízom benne, hogy ezeket felhasználva egy átfogó, minél részletesebb képet tudok nyújtani a magyar katonai attaséi szolgálat prágai képviselőinek tevékenységéről a két világháború közötti időszakra vonatkozóan.

3. A kutatás módszerei

Az általam felhasznált, és a téma számára elengedhetetlen szakirodalmi könyvek és szerzők között a magyar nyelvűek mellett idegen nyelvű írások is megtalálhatóak. Fontos megjegyezni, hogy a katonai attaséi szolgálatról íródott könyv, külön Csehszlovákia vonatkozásában, még nem készült magyar nyelven. A magyar nyelvű könyvek többsége a vizsgált korszakban szolgálatot teljesítő attasék visszaemlékezései. Idegen nyelvű írások esetében elsősorban angol és német nyelvű szövegeket használtam fel, amelyek csehszlovák szemszögből mutatnak rá a kor hírszerzésének működésére.

Az általam vizsgált személyek közül kiemelendő Lakatos Gézának a visszaemlékezése², valamint Ujszászy Istvánnak a fogságban írott feljegyzései³, amelyek igen sok hasznos információval szolgáltak számomra. Itt kell megemlítenem az idegennyelvűek közül Moravecnek, a csehszlovák hírszerzés és elhárítás vezetőjének visszaemlékezését⁴, amely bár sok forráskritikával kezelendő, annak magyar vonatkozású részei miatt helye van a kutatásomban.

Felhasználtam a korabeli újságok híreit is, amelyekből elsősorban az attaséi kinevezéseket, áthelyezéseket lehet figyelemmel kísérni. Esetenként beszámolnak egy-két olyan rangosabb eseményről, ahol az attasé is részt vett.

² LAKATOS Géza: *Ahogy én láttam*. Budapest, 1992, Európa Könyvkiadó.

³ HARASZTI György: *Vallomások a holtak házából*. Budapest, 2007, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára.

⁴ MORAVEC, František: *Master of Spies*. Washington, 1975.

Magyarországi megjelenésű lapok, közlönyök közül többet is bevontam a kutatásomba: *Budapesti Hírlap*, *Friss Újság*, *Külügyi Közlöny*, *Magyarország*, *Magyar Nemzet*, *Nemzeti Újság*, *Pesti Hírlap*. A csehszlovákiai magyar lapok közül elsőként emelem ki a Prágai Magyar Hírlapot. Az attaséi jelentésekben rengeteg más, cseh vagy német nyelvű csehszlovákiai lap is említésre kerül, többször olvashatunk a Prager Presse és a Prager Tageblatt újságokról.⁵ Ezekben jelentek meg olyan cikkek, amelyeket az attasék, a hírértékük miatt akár külön jelentés formájában fel is dolgoztak.

A levéltári iratanyag véleményem szerint az egyik, ha nem a legfontosabb forrása témám kutatásának. A disszertációm törzsanyagát, és ezáltal az írás gerincét is, a levéltári iratok adják. Elsősorban a katonai attaséi jelentésekre, illetve a hírszerzéssel és azon belül is Prágával összefüggésbe hozható iratokra koncentráltam. A fellelhető források által betekintést tudunk nyerni más országok katonai attaséinak tevékenységébe is.

Kettő intézmény, az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárának, a Hadtörténeti Intézet és Múzeumnak a forrási lettek feldolgozva.

A két világháború közötti időszakra vonatkozóan az 1920 és 1939 közötti évekből, több mint 525 iratot gyűjtöttem ki és dolgoztam fel, amelyek valamilyen módon kötődnek a témámhoz. Ezek közül az 1930-as évek első felében keletkezett a legtöbb. 1934-ből is már 100 fölött van a disszertációmban feldolgozott iratok száma, azonban 1935-ből már mintegy 180 olyan irat áll rendelkezésemre. 1936-tól 1939-ig terjedő időszakban azonban éves szinten sem éri el tíz darabot a prágai katonai attasékkal összefüggésbe hozható iratok száma, elsősorban a Hadtörténeti Levéltár anyagában.

A felkutatott iratok hosszúsága is rendkívül széles skálán mozog. Kutatásom kiterjedt az egy-két mondatból álló táviratoktól egészen a 60 oldalas, térképekkel, rajzokkal ellátott összefoglaló jelentésekig. Az attaséi jelentések mellett felhasználtam még a hírszerzés szervezetére, működésére vonatkozó levéltári iratokat, ilyeneket elsősorban az 1920-as évek anyagai között találtam a Hadtörténeti Levéltárban. Ezen kívül olyan követi jelentések is fel lettek dolgozva, amelyek releváns információkat tartalmaztak az attasékra, vagy azok tevékenységére vonatkozóan.

A dolgozat időkeretéből fakadóan a levéltári forrásokat két csoportra lehet osztani. Az elsőbe tartoznak a rejtés időszakában, 1928-ig keletkezett iratok. Ebből az időszakból jóval kevesebb

⁵ Rajtuk kívül számos más, korabeli csehszlovákiai napilap is feltűnik a jelentésekben, azonban az említett két újság többször is előkerül a jelentésekben.

iratanyag áll rendelkezésre, mivel hivatalosan nem lehettek katonai attasék kinevezve, ezért tevékenységük és mozgásterük is korlátozottabb volt a diplomáciai rangba bújtatottan a követségen dolgozó katonai szakelőadóknak. A második csoport az 1928-tól 1939-ig tartó bő évtized. Ebből az időszakból, ahogy korábban az iratok száma alapján már bemutattam, sokkal nagyobb darabszámban maradtak fenn forrásanyagok. A hivatalosan is kinevezett katonai attasék immáron nem csak hírszerzési jelentéseikről, hanem reprezentációs céllal, pozíciójukból fakadó feladatkörük ellátásával kapcsolatos tevékenységükről is készítettek összefoglalókat.

Témám nem bővelkedik szakirodalmi feldolgozásokban. A szakirodalom a felkutatását többnyire az interneten és könyvtárakban végeztem. Jelentős részük érintőlegesen, vagy csak általános szinte foglalkozik a prágai katonai szakelőadókkal, attasékkal, ezért elsősorban visszaemlékezésekre tudok támaszkodni. A tanulmányok esetében már szélesebb a paletta, mivel a témámmal foglalkozó írás is több, illetve a magyar katonai attaséi szolgálat egészének vizsgálata is fellelhető. A csehszlovák hadseregről készült jelentések gazdag iratanyaggal szolgálnak, ezért a levéltári iratok szerepe a legmeghatározóbb disszertációmban. Az iratokban található adatok képezik alapját írásomnak. Elsősorban korabeli forrásokra építem a kutatásom, természetesen kiegészülve az azóta a témát érintő szakirodalmi művekkel.

Kutatásom témája komplex, szerteágazó, sok más részletet is magába foglal. Nemzetközi jellege miatt elengedhetetlen ismerni a korszak nemzetközi kapcsolatainak alakulását, különös tekintettel a katonadiplomáciai eseményekre és a csehszlovák–magyar viszonyra. Nem lehet figyelmen kívül hagyni a csehszlovák hírszerzést sem, fontosabb személyeit és történetének meghatározó momentumait a két világháború közötti időszakból. Azonban nem ez áll középpontjában írásomnak, mivel itt a magyar forrásokra építettem. Az idegen nyelvű források a később részletezendő további kutatások alapjául is szolgálhatnak.

Az általam vizsgált téma további kutatási lehetőségeket rejt magában. Mivel elsősorban a magyar nyelvű, magyarországi forrásokra támaszkodtam, ezért a kutatás kibővítése számos irányba lehetséges. Érdekes lehet megvizsgálni, hogy felvidéki, csehországi levéltárakban milyen cseh és szlovák nyelvű iratok állhatnak rendelkezésre, amelyek a csehszlovák hírszerzés szemszögéből mutatják be azt, hogy ők hogyan látták a magyar katonai attasék tevékenységét, és hogyan működött a csehszlovák titkosszolgálat annak érdekében, hogy megnehezítse a magyar katonai attasék és a hírszerzés munkáját.

Kibővített kutatási területként, magyar oldalról új információkkal szolgálhat a kémelhárítás tevékenységnek részletesebb vizsgálata, különösen olyan tekintetben, miként végezték feladatukat a csehszlovák kémek munkájának felderítése és a kémek felkutatása, majd lebuktatása terén. Ezzel kapcsolatban, disszertációm írásához szükséges adatgyűjtés során már sikerült számos olyan hasznos információhoz hozzájutnom (például nevek és események), amelyekből később rekonstruálható lehet a magyar titkosszolgálatok tevékenysége csehszlovák vonatkozásban, legyen sz az elhárításról, vagy a csehszlovákiai magyar hírszerzésről.

Továbbá az egyes katonai szakelőadók, attasék személyei, működésük is további kutatási lehetőségeket kínálnak. Közülük kiemelem Ujszászy Istvánt, akinek 1936 utáni prágai tevékenységéről – ahogy azt korábban, a levéltári iratok időbeli eloszlásánál már említettem – keveset tudunk, valamint a František Moravecnek, a csehszlovák elhárítás vezetője által leírt állítólagos Ujszászy-árulás kérdése is egy olyan probléma, amely magyar és cseh források bevonásával – remélhetőleg – megoldható lehet a későbbiekben.

4. Tudományos eredmények

Disszertációm egyik legmeghatározóbb tudományos eredményének tartom, hogy elsőként dolgoztam fel a Csehszlovákiába akkreditált magyar katonai szakelőadók, katonai attasék tevékenységét 1918–1939 között, magyar források alapján, felhasználva az általuk írt jelentéseket. Ezáltal pedig egy igen részletes képet nyújthatok a mindennapi, hírszerzést is magában foglaló tevékenységükről. Úgy gondolom, hogy ez nem csak a magyar hírszerzés történetének szempontjából, hanem a két világháború közötti magyar–csehszlovák kapcsolatokra és a kutatott személyekre vonatkozóan is sok, először feltárt és bemutatott információval szolgál.

Az elsőnek megfogalmazott hipotézisemben azt a kérdést tettem fel, hogy a prágai magyar katonai attasék és szakelőadók feladatköre nem csak a csehszlovák hadsereggel kapcsolatos adatgyűjtésre terjedt ki, hanem azon túl folyamatosan figyelemmel kísérték a csehszlovák belső társadalmi folyamatokat, hangulatot? Úgy gondolom, hogy számos jelentéssel sikerült alátámasztanom és bizonyítanom, hogy a katonai attasék, különösen az 1928 utáni időszakban számos, a pozíciójukból fakadó hivatalos, reprezentatív tevékenységet is elláttak, valamint országon belül utazások során ellátogattak a magyarlakta területekre is. Az 1928 előtti katonai szakelőadók, mivel munkájukat rejtve végezték, nem hajtottak végre olyan feladatokat,

amelyeket egy katonai attasé hivatali pozíciójából adódóan kellett volna, mint például kapcsolatot tartaniuk csehszlovák szervekkel. Hipotézisem megválaszolására kiváló példaként szolgálnak azok az iratok 1935-ből, amelyekben szinte minden egyes hónapban beszámolt Ujszászy arról, hogy a csehszlovák hivatalos szervekkel milyen érintkezést folytatott és mely ügyekben. Ez azonban csak egy része az elvégzett hivatalos munkájának. Számos olyan jelentést mutattam be, ahol az attasé különböző fogadásokon, rendezvényeken, állami ünnepeken vesz részt, amelyek a hipotézisemben felvetett kérdésnek a társadalmi folyamatokra vonatkozó részére szolgálhatnak válaszként. A különböző vacsorák, díszebédek, állami ünnepek mind olyan alkalmak, ahol a katonai attasé a diplomáciai testület tagjaként, hivatali pozíciójánál fogva lehetett jelen, mivel a követség munkatársaként ő is diplomata, így pedig a hadsereg mellett Magyarország képviselője is az adott államban. Természetesen – bár reprezentációs célt szolgáltak az attasé részéről - a fogadások, események nem csak a társasági életéről, hivatalos megjelenésről szóltak, fontos találkozópontként szolgáltak, ahol összegyűltek olyan emberek, akiktől az attasé, a lefolytatott beszélgetések következtében akár értékes információkhoz is jutathatott. Az iratokból kiolvasható, hogy az 1930-as években az attasék elsősorban fogadásokra, vacsorákra jártak, amelyeket katonatisztek, politikusok szerveztek, a legfontosabb állam ünnepeken jelen voltak, illetve olyan rendezvényeken, amelyeket kifejezetten a katonai attasék számára rendeztek meg.

A második hipotézisnél azt a kérdést tettem fel, hogy a prágai magyar katonai attasék a hivatalos lehetőségeken kívül, bevonták-e a magyar ajkú lakosságot is a hírszerzés folyamatába. Számos hírforrás állt rendelkezésükre: ide sorolhatók a hivatásos hírszerzők, akiket Magyarországról küldtek át és beépülhettek hivatalos szervekhez, vagy olyan intézményeknél esetleg más, szórakoztatás, vendéglátás terén található munkahelyekre, ahol köztudottan értékes információkat lehetett szerezni, például éttermekbe, bárókba. A felsorolás részét képezik azok a beépített emberek, akiket nem Magyarországról küldtek ki, hanem sikerült beszervezni és ezáltal megnyerni arra, hogy adatokkal lássák el a magyar hírszerzést. A magyar lakosság is meghatározó hírforrásként szolgált az attasé számára. Helyismeretük sokszor nagy előnyt és segítséget jelentett az attaséknak, hogy könnyebben hozzájuthassanak a kívánt információkhoz. Ez elsősorban a Felvidéken valósulhatott meg. Kiemelendő az az esetet, amikor az attasé a Pozsony környékén zajló erődítési munkálatokról szóló jelentésében egy útszakasz katonai állásainak részletezésénél hivatkozik a helyi magyar lakosság tapasztalataira. Az attasék több alkalommal utaztak is a magyarlakta területeken, ekkor beszélgetéseket folytattak helyi magyarokkal, így információkat is szereztek tőlük. Itt kiemelhető Ujszászy 1935-ös jelentése,

ahol a Bártfafürdő és Kassa közötti területet bejárva találkozott helyi magyarokkal. Bebizonyítottam, a helyi magyar lakosság is része volt a hírszerzésnek, akár spontán szóbeli információkkal („csevegéssel”), de olyan módon is, hogy a hadseregben szolgáló magyarokkal is kapcsolatban állt az attasé. Annak lehetőségét sem szabad kizárni, hogy a helybéli magyar lakosságtól származó információk nem közvetlenül jutottak el az attaséhoz, hanem egy beépített, vagy hívatásos hírszerző útján, aki továbbította Prága felé a helyi magyaroktól megszerzett tudnivalókat. Elképzelhetőnek tartom azt is, hogy nem jutott el minden információ az attaséhoz, hanem a hírszerzők azokat „magukkal vitték” Magyarországra és a 2. vkf. osztályon jelentették.

A harmadikként megfogalmazott hipotézisemben azt feltételeztem, hogy a prágai magyar katonai attasék kiemelt figyelemmel követték a csehszlovák politikai környezet alakulását, és jelentéseikben kitértek a csehszlovákoknak a nemzetközi eseményekre adott reakcióira is. Szerencsére komoly forrásanyag áll rendelkezésre ennek a kérdésnek a megválaszolásához és bizonyításához. Alapvetően az is elég bizonyíték lehetne arra, hogy a kisantant államok egymás közötti tevékenységét folyamatosan jelentette az attasé. 1928-ban és 1929-ben a jelentések többsége valóban a kisantant államainak tárgyalásairól szólt. Ezen kívül számos meghatározó nemzetközi esemény történt a korszakban, amelyek „visszaköszönnek” az attasék beszámolóiban. Az 1930-as évek elején több jelentés témája a nagy gazdasági világválság és annak a csehszlovák hadseregre, hadiiparra gyakorolt hatása. A nemzetközi kapcsolatok vizsgálata terén pedig külön ki kell emelni a csehszlovákok viszonyát Németországgal, Franciaországgal, Lengyelországgal. Ez az a három ország, amely hangsúlyosabban jelenik meg a politikai, diplomáciai kapcsolatokat elemző jelentésekben. Rajtuk kívül figyelmet kap Románia, Jugoszlávia, Olaszország, Szovjetunió is előfordul a jelentésekben, azonban kevésbé hangsúlyosabban. Több irat foglalkozik a németországi belpolitikával, a német vonal felerősödése a jelentésekben különösen Hitler hatalomra jutásával indul és az arra adott csehszlovák reakciók bemutatásával vált teljessé, továbbá, hogy hogyan próbáltak a csehszlovákok a rendet fenntartani a szudétanémetek által lakott területeken, miként vélekedtek a szomszédjukban bekövetkező politikai eseményekről. A másik fontos szál a csehszlovák–lengyel viszony, amely Magyarország számára érzékeny jelentőséggel bírt, hiszen Lengyelország magyar részről nem számított ellenséges országnak, ezért annak bármilyen közeledése a kisantant államai felé aggodalomra adhatott okot magyar részről. Ezzel összefüggésbe hozható a franciák tevékenységének megfigyelése, különös tekintettel a francia katonai misszióra és annak vezetőire, amely szervezet a korszakban igen jelentős befolyással

bírt Csehszlovákiában. A kétoldalú kapcsolatokon kívül a jelentésekben találkozni lehet a jelentésekben például az olasz–abesszin háborúval, az 1935-ös Marseille-i merénylettel, a különböző leszerelési konferenciákkal is. Az előbb felsorolt események mindegyikénél található csehszlovák vonatkozás, ami miatt kiemelten fontos volt beszámolni róluk. Ezért ezt a feltevésemet is egyértelműen bizonyítottnak látom.

A hírszerzés, nem csak Magyarország esetében, hanem világ bármely országát tekintetbe véve is egy olyan tevékenység, amely bár jelen van a mindennapokban, azonban a nyilvánosságtól elzárva, az átlagemberek tudta nélkül zajlik, ezért nagyon keveset lehet látni a hírszerzés keretein belül zajló eseményekről, többségében csak utólag kerülnek nyilvánosságra a hírszerzéssel összefüggő történések. Ezért a magam esetében is fontos tudományos eredményként jelölöm meg, hogy sikerült a XX. századi magyar történelem egyik legfontosabb és sokat vitatott időszakában zajló hírszerzési tevékenységgel kapcsolatos magyar forrásokat felkutatnom és bemutatnom, ráadásul egy olyan országgal összefüggésben, amely a korabeli viszonyok között rendkívül meghatározó volt Magyarország számára, annak közelsége, történelme és a két ország között kialakult viszonyrendszer miatt.

Fontosnak tartom kiemelni, hogy a prágai katonai szakelőadók és attasék személyére vonatkozóan is sikerült olyan új információkkal bővíteni a vizsgált területet, amelyek eddig nem lettek feldolgozva. Ennek köszönhetően még részletesebb képet kaphatunk a két, talán legismertebb személynek, Ujszászy Istvánnak és Lakatos Gézának életútjaik Prágára vonatkozó szakaszáról. Továbbá a többi szakelőadó és attasé esetében is újabb információkat tudhatunk meg életükről, katonai pályafutásukról.

5. Publikációk jegyzéke

A disszertáció témaköréhez kapcsolódó publikációk

- KELLER-DEÁK Kristóf: *Jelentés a felvidéki magyarság hangulatáról 1935-ben* <https://ntf.hu/index.php/2020/11/29/jelentes-a-felvideki-magyarsag-hangulatarol-1935-ben/>
- KELLER-DEÁK Kristóf: *A Vág völgye a hírszerzés célkeresztjében* <http://www.kredit.hu/tanulmanyok/keller-deak-kristof-a-vag-volgye-a-hirszerzes-celkeresztjeben/>
- KELLER-DEÁK Kristóf: *A rejtett katonai attasék Csehszlovákiában 1920–1928 között.* <http://www.kredit.hu/tanulmanyok/keller-deak-kristof-a-rejtett-katonai-attasek-csehszlovakiaban-1920-1928-kozott/>
- KELLER-DEÁK Kristóf: *Jelentés a felvidéki magyarság hangulatáról 1935-ben.* In: szél-járás. 2021. március. XIV. évfolyam, 1. szám, 41–44. oldal
- KELLER-DEÁK Kristóf: *A prágai magyar katonai attasé hétköznapijai 1935-ben.* In: szél-járás. 2022. március, 1. szám, 29–33. oldal
- KELLER-DEÁK Kristóf: *Csehszlovák erősítések a magyar hírszerzés jelentéseiben.* In: A PEME XXIII. PhD – Konferenciájának előadásai. Szerk.: dr. Koncz István, Szova Ilona. Budapest, 2022. május, 68–74. oldal
- KELLER-DEÁK Kristóf: *Kéri Kálmán pozsonyi katonai attaséi szolgálata.* <https://ntf.hu/index.php/2020/12/28/keri-kalman-pozsonyi-katonai-attasei-szolgalata/>
- KELLER-DEÁK Kristóf: *Német kémek Csehszlovákia szolgálatában* <https://ujkor.hu/content/nemet-kemek-csehszlovakia-szolgalataban>

A disszertáció témaköréhez kapcsolódó előadások

- interjú, Kéri Kálmán vezérezredes hazaszeretete ma is példamutató, <https://vasarnap.hu/2020/01/24/keri-kalman-hazaszeretete-ma-is-peldamutato-lehet/>
- Kultúr Borock előadás-sorozat, *Ügynökök között – a magyar kémelhárítás harca csehszlovák kémekkel az 1920-as években* című előadás
- Előadás a Miniszterelnökségen, *Ügynökök között – a magyar kémelhárítás harca csehszlovák kémekkel az 1920-as években* című előadás
- Károli TDI Doktorandusz Műhelykonferencia, *Csehszlovák erősítések a magyar hírszerzés jelentéseiben* című előadás
- XXIII. PEME PhD Konferencia, *Csehszlovák erősítések a magyar hírszerzés jelentéseiben* című előadás
- KRE TDI I. Hallgatói Konferencia, *Hitler hatalomra jutásának csehszlovák reakciói a magyar hírszerzés jelentéseiben* című előadás

Egyéb publikációk

- Keller-Deák – Németh – Sebők – Suha: *Egy konzul családtörténete: a budapesti salvadori misszió.* In: Közelítések, 6. évfolyam, 3-4. szám, 157- 164. oldal